

716

MEMORIAM
 VIRI AMPLISSIMI
 DANIELIS LIENAU
 HAMBURGENSIS REIPUBLICAE
 MAGNIFICI NUPER CONSULIS

C I V I B U S
 P U B L I C E C O M M E N D A T
 CAROLUS FRIDERICUS HIPPE,
 MATHES. P. P. ET GYMNASII RECTOR ANNUUS.

HAMBURGI 1817.

TYPIS THEOPHILI FRIDERICI SCHNIEBES, VENERABILIS SENATUS, GYMNASII ET JOANNEI
 TYPOGRAPHI.

Si omnino justum est, memoriam virorum de republica praeclare meritorum ab injuria oblivionis vindicare; dubium videri non potest, quin illud officium ei potissimum viro debeat, qui plures per annos nostram rempublicam non solum amplissimorum munerum splendore, sed etiam probitatis humanitatisque exemplo ornavit. Juvat talis viri revocare imaginem; juvat pascere animum recordatione rerum laudabiliter gestarum, quarum adhuc documenta supersunt.

Ad ipsam contemplationem virtutum ejus viri, cujus obitum lugemus, quamquam admitti mihi non contigit; nactus tamen sum multos eosque locupletissimos illarum testes, quorum auctoritati nisi obtemperassem, peccasse viderer in fidem integritati et candori optimi cujusque viri habendam. Consentaneum quoque duxi, audire atque inter se conferre voces et judicia amicorum, qui vivum

coluerunt, mortuum miro quodam desiderio prosecuti sunt. Horum quotquot ejus bona nossent, ii et amicitia ac consuetudine ejus fortunatos se praedicarunt, dum viveret, et, recentes a luctu ex morte integerrimi amici suscepto, ingentem in eo felicitatis jacturam se fecisse conquesti sunt.

Qui denique nostram attendendi diligentiam effugere potuissent planctus et lamenta justissima liberorum, nepotum, consanguineorum; in quos, quae singula in singulorum hominum funeribus acerba accidere solent, uno hoc funere amantissimi patris, avi et cognati, velut agmine facto, ingruerunt? Haec etsi scribentis animum acriore quadam aegritudine afficiunt; nolo tamen, ut moerentes solent, per singula eundo renovare ingentem dolorem: illud agam, ut repetendis e mortui vita gravioribus aliquot partibus, atque ad imitationem proponendis virtutibus quibusdam praecipuis, memoriae illius, quantum in me est, consulam.

Ortus est is, de quo agere institui, DANIEL LIENAVIUS ex ea gente, quae per longam annorum seriem non tantum honoribus in republica Hamburgensi gestis, sed multo magis etiam illustribus in patriam civitatem meritis, gratiam sibi atque insigne decus comparavit. Haec nimirum est vera gratia, quae e sincero gratificandi studio et liberalitatis officiis in commune praestitis

existit: hoc praecipuum decus atque ornamentum, si meritorum copia et magnitudo, consilii sapientia, honestate animi aliarumque virtutum veluti generosa stirpe sustentatur.

Si qua natalium fortuna eximiis quibusdam viris ad res bene gerendas adjumento fuit; CONSULARIS NOSTER hac certe in re fortunam ita fautricem expertus est, ut et avitae laudis splendore et domestici exempli praestantia excitatus, ad celsiora quaevis erigi non posse non videretur. Prohibet opusculi hujus brevitās, quo minus altiore initio repetam nomina praeclara majorum, qui ei contigerunt; vetat eadem, quum multa referre possim, quae pater ejus, HENRICUS CHRISTOPHORUS, publice privatimque egregia fecit, aliud quidquam de eo commemorare, quam quod ad summum in republica nostra fastigium, hoc est, ad senatorium ordinem evectus fuerit, quum aliis de causis, tum quia civibus ingenii lumine, peritia rerum, consiliorum prudentia et constantia mirifice se probaverit. Hoc igitur patre natus est NOSTER, Calendis Novembribus anni undequadragesimi superioris saeculi.

Haud minorem claritudinem habuit a materna stirpe. Matre enim usus est ELISABETHA, filia DANIELIS SCHIEBELERI, Hamburgensis, qui e numero tribunorum plebis,

jurium civilium acerrimus aestimator atque assertor ferebatur. Ut mater ipsa singulari in Deum pietate et sanctitate vitae eminuit, ita nihil prius neque antiquius habuit, quam ut animos tredecim liberorum, quos pepererat, ab omni morum corruptela atque a contagione cujuscunque improbitatis puros integrosque servaret. Quare operam dedit, ut eos, quam frequentissime posset, exerceret lectitandis libris divinis audiendisque orationibus sacris tum publicis tum privatis; inprimis autem recti pulchrique sensum, quo ipsa gaudebat acerrimo, liberis quoque impertiret, vel potius ex sancto pectore suo in eorum animos quasi transfunderet.

Utriusque parentis praeceptis exemplisque imbutus NOSTER, ex numerosa prole tertius, qua erat ingenii indole et animi quadam gravitate, etiam in vultu et sermone pueri conspicua, mox non solum honestatis sensu et cognitione, sed etiam obsequii consuetudine tantum profecit, ut appareret, primae aetati ejus meliorem disciplinam contingere potuisse nullam. Tanti interest, quos quisque domi audiat a teneris, et quibuscum versetur.

Quae prima et antiquissima cura omnium parentum esse solet vel certe debet, ut, ubi nati ad rectum suae rationis usum pervenerint, initiis literarum, quarum quidem ista aetas capax est, instruantur; eandem huic filio suo

parentum sollertia et ipsa impendit, et ab aliis impendendam curavit. Ut igitur veteres linguas, latinam et graecam, mox hebraicam quoque disceret, traditus est in disciplinam magistrorum SCHOLAE JOANNEAE, HAACKII primo, post utriusque MÜLLERI, quorum in se merita praeclara non sine grati animi significatione perpetuo commemorare solebat *). Nec ideo caruit crebris exercitationibus privatis in rebus ad historiam pertinentibus, maximeque in addiscendis recentioribus linguis, gallica, anglica, italica. Addidit et musicen; mathesin non attigit; at mirifice laudavit philosophiae scholas domi habitas ab HIERONYMO quodam, Halberstädiensi, tum Candidato ministerii ecclesiastici Hamburgensis; cujus quidem praeceptoris admiratione captus erat tanta, ut gratus ei se debere profiteretur artem, quid verum falsumve esset, facile investigandi, et res penitus perspectas perspicue eloquendi.

In hac rerum discendarum mole, quarum major pars in maturiorem aetatem differenda fuisse videtur, tanto adolescens desudavit ardore, tanta laudis aviditate, ut non modo primum locum in prima Joannei classe, quam per

*) Cf. omnino *Historia Joannei Hamburgensis*, conscripta a Viro Clariss. Joanne Martino Müllero, qui de industria *Nostri* deque ejus progressibus in literarum studiis mentionem fecit admodum honorificam.

quadriennium frequentavit, aliquamdiu obtineret, verum etiam discipulos studio suo accenderet, accensus et ipse studiis aequalium *). Ecce vero honorificam studiorum aemulationem! ecce eam ingeniorum juvenilium communionem, qua nihil insignius ad accelerandos in literis progressus, nihil efficacius ad stabiliendas amicitias perpetuas, nihil denique validius ad virtutes certatim colendas exercendasque reperiri constat.

Sed, eheu! medio studiorum cursu excussum mox videmus adolescentem. Quum enim totus esset in literis, atque omni cogitatione ferretur ad pernoscenda tot tamque varia rerum et librorum argumenta; quum animum parum relaxaret, suum corpori otium saepe negaret, ut scilicet omni ex parte conformaretur ad ingrediendum theologiae studium, cui operam vitamque ultro dicare statuerat; accidit, ut nervosa febris corriperetur, cujus accessiones fortius crebriusque repetitas maxima corporis imbecillitas viriumque animi remissio paullo post consecuta est. Intra paucas dierum hebdomades prospera illa et firma olim valetudo hominis abierat in languorem, hilaritas atque alacritas pristina in tristem animi aegritudinem, propemodum in torporem.

*) Horum e numero referre juvat Virum Magnificum *Jo. Arnold. Heise*, J. U. L., Consulem de republ. Hamburg. egregie merentem.

Quamquam ego non is sum, qui de tanti mali praecipuis caussis subtile iudicium facere vel velim vel possim, plurimum tamen nocuisse opinor praegrandem illam diversissimorum laborum molem, eodem tempore et pari contentione susceptam, quae quidem diutius sustentata, non potuerit non totam corporis animique veluti compagem frangere et deprimere. O tristem, eheu, et funestum eventum mortalium curarum! Moniti exemplo discamus, optimo cuique ingenio temperandum esse ardorem illum arripiendi tenendique, quidquid cognitione dignum videatur et jucundum; non omnia simul tentanda, simul agenda esse, ut in quolibet negotiorum genere, ita maxime in literis tractandis, quae, si delectus rerum et moderatio virium adsit, juvenilem non minus quam virilem aetatem roborent et oblectent, praecipitatae debilitent et conficiant necesse est.

Quorsum autem haec? Ut planius intelligatur, quam graves de suo vitae genere et instituto discedendi causas NOSTER illo tempore habuerit. Morbo in dies ingravescente, sibi tandem persuaderi passus est, ut, relicta sede paterna, exteras terras adiret, ut celeberrimas Germaniae et Francogalliae urbes viseret, ut clementiore sub coelo amissas corporis animique vires recuperaret. Quod consilium quam salutare fuerit, haud ita multo post res

ipsa declaravit. Quum enim, itinere per Germaniam facto, in Francogalliae fines pervenisset, suo se malo adeo levatum sensit, ut non modo susceptae peregrinationis eum non poeniteret, sed ut ne reverti quidem ad patrios lares primo quoque tempore vellet. Tantum expedit valetudini firmandae, tantum juvat animum curis negotisque exercitum, nonnunquam mutare solum, et peregrini coeli mitiore aura perfrui: quod utinam aliquando contingat et mihi, qui triginta annos et amplius, ne per feriarum quidem dies, locum coelumque mutaverim!

Florebat illis temporibus in emporio Gallico, quod Burdigalae nomine notissimum est, ampla et celebris domus mercatoria, originem titulumque adepta anno 1737. ab JOANNE NICOLAO LIENAVIO, propatruo NOSTRI, tum vita defuncto. Hujus negotia mercibus tractandis copiosa ex longo jam tempore insigni cum fructu administraverat VINCENTIUS, frater major NOSTRI, qui ad illum visendum illuc contendit. Dicit non potest, uter alterius ex adpectu amplexuque majorem ceperit voluptatem: tanta erat fratrum pietas, tantum conjunctionis dudum speratae desiderium. Quid multa? quum major minorem a se dimittere, hic ab illius latere discedere nollet, facili opera factum est, ut frater fratri mercaturae socium se adscribi sineret. Dedit hoc NOSTER caritati

fraternae, dedit curae valetudinis suae, dedit denique obsequio erga parentes, qui mutari a filio propositum et vitae genus magnopere cuperent, mutatumque approbarent.

Quodsi quispiam miretur, fieri omnino potuisse, ut, qui, liberalibus disciplinis innutritus, Musarum sacrum limen jam intrasset, subito de via ardua deflecteret, docto scilicet labori dulce miscens lucrum: is meminerit, antiquissimis jam temporibus haud raro illos ipsos, qui studia doctrinae tractaverint eaque professi sint, mercaturam exercuisse, nullo vel honesti sensus vel bonae famae detrimento.

Habent hoc literae omnes, ut non tantum prosint, cum perceptae sint, sed etiam cum discantur, utque animos ad quaevis alia munia feliciter exsequenda conforment. Quod quam verum sit, cognitum est et prospero successu operae in re mercatoria positae, et liberali usu copiarum inde ortarum. Juvenis enim, nulli discendi difficultati cedere doctus, neque recusans erudiri a fratre rerum peritiore, elementa artis novae celeriter arripuit, scienterque in usum convertit. Lucri tamen quamvis honesti cupiditatem ita coërcuit, ut perpetuo se contineret intra fines temperantiae et modestiae. Mundus et frugalis, non sordidus; elegans, non lautus reperiebatur, et, quo sua eum tulit vel naturae bonitas vel humanitatis

vis, in benignitate erga egenos, quorum necessitatibus subveniret, cerni existimabat pulcherrimum fortunarum usum.

Liberalium ingeniorum illud quoque proprium est, ut se circumscribi non patiantur earum rerum actionumque terminis, quae ad suae vitae genus proprie pertineant; sed ut latius vagentur, et complectantur alia magis minusve conjuncta cum iis, quibus quotidie occupari solent. Nosmet ipsi vidimus in hac urbe nostra mercatorum alios astrorum motuumque coelestium cognoscendorum apprime studiosos; spectavimus aliorum industriam in colligendis instrumenti literarii, physici praesertim, copiis, iisque ad publicum usum egregie adhibendis; admirati sumus in aliis cogitandi subtilitatem atque elegantiam orationis vernaculae, exhibitam in scriptis de doctrinae aliqua parte, haud indignam illam personis eorum, qui inter eruditos nomen profitentur. Quid igitur mirum, si Consularis noster, memor voluptatum olim ex literarum studio usuque largius haustarum, suam doctrinae liberalis sitim inter ipsa mercandi negotia retinuit?.

Tribuit autem, quidquid a quotidiano labore supererat temporis, vel lectioni librorum ex vario eruditionis genere, imprimis historicorum; vel auditioni rerum ad physicam et astronomiam pertinentium; vel denique familiaribus sermonibus cum viris doctrinarum et artium peritis.

Idem, ne in ipsis veluti aedibus suis peregrinaretur, humani corporis structuram pernoscendi nullam praetermisit occasionem; majorem etiam diligentiam posuit in cognoscendis animi humani facultatibus. Quid? quod curiosus videbatur rerum naturalium omnium. Hinc illa sedulitas, ope anatomiae et physiologiae inspiciendi corporis partes, partiumque nexus et affectiones; hinc illae meditationes actionum perpessionumque animi, quae in psychologia explicantur; hinc etiam serus ad ipsam mathesin accessus, cujus scilicet usu ad graviores doctrinas planius intelligendas carere neminem posse tandem sensit. Quaeritis, Cives, causas horum conaminum. Summae nimirum turpitudinis et supinae negligentiae judicavit esse, ut est, ignorare se ipsum; ingratisissimi item animi in supremum bonorum largitorem, nescire, quot quantisque dotibus excellat humana natura, cujus admirabili artificio nullum illustrius divinae virtutis documentum cogitari possit.

Merito autem miramur variam et multiplicem rerum scientiam, impigro Viri eximii labore quaesitam; magis etiam mirabimur, quod per decennium fere in iisdem occupationibus perseveravit, atque ita perseveravit, ut industriam in dies auget, et infinitas discendi opportunitates vel quaesitas reperiret, vel oblatas in usum con-

verteret suum: quasi jam tum divinasset futurorum munerum gravissima officia, nonnisi a viris liberaliter educatis, atque ab inscitiae, inertiae, aliarumque sordium labe puris suspicienda. Tali industria diu et constanter continuata, factum est, ut, quidquid negotii aggredere, non labor esse videretur, quem ageret, sed animi causa prudenter sumpta materia, in qua elaboraret, et quam facile celeriterque profligaret. Illustre vero exemplum assiduitatis viriumque contentionis, nostra imprimis aetate, nulli non juveni commendandum, qui quidem veri rectique sensum generoso pectore gerat, et quocumque rerum honestarum genere eminere nitatur!

Nec praetereundus videtur mos religiosus EJUS, ab ipsis propemodum incunabulis susceptus, incipiendi cujusque diei a meditatione classicorum quorundam locorum ex codice sacro, eorum potissimum, qui de infinita divini numinis benignitate deque animi humani immortalitate agerent: qua lectione firmatus accensusque, diurnum pensum alacriter fidenterque aggressus est et constanter absolvit. Neque dubium est, quin illa consuetudo, quam tota vita retinuit, haud parum valuerit ad cavendum, ne unquam adhaeresceret sacro isti quaestus exaggerandi studio, quo animi ita deprimi solent, ut ad rerum divinarum amorem erigi non possint.

In his studiis et exercitationibus quum decem fere annos consumpsisset, continua et valetudinis et fortunae prosperitate usus: accidit, ut subito doloribus capitis et vertigine infestaretur. Mali vis major paullo post erupit in febrem ardentem, qua duobus mensibus amplius misere decumbens, ipsam salutis spem et sui conscientiam interdum amitteret. Vicit tamen naturale corporis robur, nullis fractum vitiis; vicit cura fratris, peritissimos undique accessentis medicos. At tarde redire visus est pristinus animo vigor, sua corpori firmitas. Quum igitur ipse timendum putaret, ne morbi discrimen gravius mox recurreret; hortantibus amicis, optimum malo imminenti remedium elegit hoc, ut itinere suscipiendo vires recuperaret amissas. Peregrinationis consilium adjuvit firmavitque spes longe omnium jucundissima revisendi dulce solum patriae, cujus a caritate grataque recordatione nulla locorum temporumque longinquitas eum abstrahere unquam potuerat. Trahimur quippe omnes mirifico terrae natalis amore et desiderio; in deliciis habemus, quos quisque a puero audivit viditque parentes, magistros, amicos; loca ipsa, ubi nutriti atque educati fuimus, alliciunt, delectant, obstringunt.

Quum jam in eo esset, ut iter ingrederetur, fratrique carissimo extremum vale diceret: ecce literas Hamburgo allatas, quibus de repentina morte optimi patris

certior fieret. Tali nuntio accepto moras rumpit, properatque profectionem ad matrem viduam, quam adventū suū soletur, alloquio erigat ac firmet. Pervolat Francogalliam; Germaniae urbes eum non morantur; salvus et sospes adest in circulo suorum. Mirantur, stupent. Nihil vanitatis peregre adsumptum, nulla ostentatio, idem animus, eadem pietas. Matri se socium adjungit doloris et lacrymarum; reliquis consiliorum auctor, amicus, frater.

Mercaturae societatem cum fratre decem abhinc annis in vitam ita retinuit, ut et communia et propria negotia tam diu administraret, quoad sanctiora in rempublicam officia permitterent.

Idem, ut vitae molestias domesticis gaudiis emolliret, in matrimonium duxit CATHARINAM, filiam JOANNIS JOACHIMI BOETEFUERI, Hamburgensis tum Senatoris, unde triginta annos natam, quum ipse esset annorum triginta unius. Hujus conjugii bonis quamquam ingens cumulus accessit felici fecunditate uxoris, quae decies peperit, triplici partu enixa geminos; gravissimum tamen vulnus parentum animis inflixerunt immaturae mortes majoris liberorum partis, ex quibus tres tantummodo filias pater superstites reliquit:

I. ELISABETHAM ANTONIAM, collocatam JOANNI HENRICO WIBELIO, hujus urbis mercatori rebus suis

florentissimo, :cujus de tribus filiabus hae duae su-
persunt: ELISABETHA HENRICA, et

JULIA ANTONIA.

2. ANNAM MARIAM, eodem partu cum superiore sorore
editam, innuptam adhuc, atque amantissimi patris
iustissimo dolore affectam.

3. MARGARETHAM REGINAM, nuptam CORNELIO JACOBO
BERENBERGO, viro spectatissimo, qui domicilium for-
tunarum suarum in Archiducatu Megalopolitano collo-
cavit, auctus per lectissimam conjugem EDUARDO,
optimae spei filiolo.

Horum in omnes et singulos quanta VIR CONSULARIS
fuerit indulgentia et liberalitate, quamque paternum plane
animum in iis tuendis atque ornandis perpetuo praestiterit,
uberius exponere neque pro rei dignitate possim, neque, si
possim, debeam, ne recrudescens illorum superstitum dolor
in novos effundatur questus. Quare haec sufficiant de
privata Lienavii vita: :cujus singulis partibus collectis,
si universa quaedam summa efficiatur, facile erit auguratu,
qualis fuerit *vita hominis publica*.

Fallimur, an hoc est proprium omnium liberarum
civitatum, :ut cives civium saluti tuendae augendaeque
et publicis muneribus plerisque administrandis operam gra-
tuito impendant, sive insito quodam patriae amore permoti,

sive officii reipublicae debiti cogitatione elati, sive honoris tituli que aliquo stimulo agitati, nullis certe praemiorum insignium lenociniis allecti? In nostra quidem republica complures reperias viros, domesticarum occupationum multitudine distentos atque impeditos, qui et sponte sua nec ulla mercede gravissimis officiis publicis fungantur, seque obstrictos putent ad honesta quaevis munia civium causa impigre et constanter obeunda. Illorum in numerum quis neget LIENAVIUM vel maxime referendum fuisse, qui, licet suarum rerum curis satis exercitus, multas tamen reipublicae partes haud ita leves suscipere non dubitaverit, caritatem quippe et fiduciam civium in ipso positam ratus honorificentissimam laborum mercedem?

Facto igitur initio a demandato munere *Adjuncti*, ut vocant, *ad aedem D. Jacobi*, intra paucos annos ad omnes illos honorum gradus, per quos adscendi apud nos solet, ita provectus est, ut appareret, quanti cives fecerint prudentiam et diligentiam viri cordati rerumque periti. Perfunctus tandem multis variisque muneribus, hunc tulit industriae fructum, ut die VIII. Februarii a. 1781. in *Ordinem Senatorium* cooptaretur: quo in magistratu ita versatus est, ut non modo in curia communibus Senatus Amplissimi consiliis assidue interesset, sed domi etiam vires tempusque civium saluti utiliter impertire studeret.

Quum enim aliis vivendum esse duceret, si quis sibi velit vivere, totum se ad aliorum utilitates applicuit: qui, quotiescunque ad eum venissent, ut aut deferrent querelam, aut consilium expeterent, aut ejus auctoritatem atque intercessionem implorarent, sic ab eo discesserunt, ut neque in admittendo facilitatem, neque in audiendo humanitatem, neque in dimittendo aequitatem benignitatemque desiderarent. Idem si cui gratificari posset, nunquam defuit opera ejus fidesque; in rebus levioribus facile etiam cessit; graviores constanter et cum obstinatione quadam animi, donec perfecisset, persecutus est.

Tum vero intellexit, quantum meditationis et scientiae opus esset ei, qui negotia urbana rite atque e republica gerere vellet; tum laetabundus sensit, quantum valeret ad officia omnibus numeris explenda, fideliter didicisse artes; tum juvenilem illum linguarum disciplinarumque cognoscendarum ardorem suum, tum denique sollertiam et salutaria eorum praecepta collaudavit, a quibus olim eruditus, et liberalium literarum amore imbutus erat. Serus fere est bonorum magistrorum honor, at certus!

Senatori mox obtigit *praetura urbana*. Sedit igitur iudex et arbiter inter partes litigantium, quorum de causis diu multumque animo volutatis, si liquidae viderentur, sibi soli cognoscendi statuendique animum sumpsit; de

dubiis adhibito in consilium Viro Clarissimo SCHWARTZIO J. U. L. collega in Senatu longe dilectissimo, quaestionem instituit.

Anno post praeturam *provinciae Ritzebüttelensi* praefectus, cuncta mercaturae negotia commisit fidei viri affinitatis familiaritatisque vinculis conjuncti, JOANNIS HOCKMAYERI, quem nostra etiamnum aetas Nobilissimo in hac civitate Quindecimvirorum Ordini adscriptum colit. Suarum igitur fortunarum securus NOSTER urbe decessit, totum se dediturus rebus in praefectura agendis. Sedem fixit, ubi praefecti solent, in arce Ritzebüttelensi, unde late circumspiceret subjectos agrorum campos atque immensa Germanici maris spatia.

Longum foret, persequi omnia, quae inde ab illo tempore peregit, utilia reipublicae, sibi honorifica. Perstringamus tantum potiora rerum capita, atque exemplis probemus, eum non satis habuisse tueri, quae ejus curae tradita vel relicta essent, sed illud etiam egisse, ut, quae vel incuria hominum vel diuturnitate temporis labefactata et collapsa fuerant, excitaret et confirmaret.

Primum *pagi Altenwaldensis* aedem vetustate labantem, ne quando subita ejus ruina damnum inferret, destruendam reficiendamque curavit: quo in negotio, quamquam per se parum memorabili, tot tantaeque difficul-

tates superandae erant, ut, Praefecti prudentia an constantia plus valuerit, difficile sit judicare. Orta enim inter paganos dissensione de conferendis pecuniis ad opus aggradiendum necessariis, restituit concordiam; cum Hannoveranis, quorum intra fines aedis illa sita est, rem, de qua ore scriptisque agendum erat, ita composuit, ut res publica nihil inde detrimenti caperet; quum denique deficeret, quantum satis esset argenti ad opus absolvendum, labore atque auctoritate ejus factum est, ut ab insigni illa et celebrata Hamburgensium liberalitate majorem etiam, quam petiisset, summam referret.

Mox secuta est alia eaque gravior Praefecti cura. Quum enim sibi persuasisset, quantum totius Germaniae interesset, ut et navium cursus per vada Albis expeditus, et maris litora contra impetum undarum munita essent; summa diligentia cavendum statuit, ne cui officio in isto genere deesset, vel removendis arenarum molibus, vel arcendis limi colluvionibus, vel tutandis orae munimentis. Vidit autem, aggerum undis obsectorum alios ita elutos esse et rimarum plenos, ut fluctuum vim non amplius sustinerent; animadvertit, fundamenta aliorum jam subruisse coepisse humorum quasi cuniculis; cognovit, eosdem parum habere altitudinis, vel vitio primae constructionis, vel quod sui ponderis nisu ita consedissent, ut tumescentis maris

fluminisque fastigium minus excederent. Sensit praefectus magnitudinem instantis periculi, quamque celeri opus esset auxilio, ne domus circumjectae, ne agri vicini aquarum aestu absorberentur, atque ipsa portus illius ostia urgente arena limoque offuso obstruerentur *).

Itaque festinavit rem ad Senatum deferre, qui, quo solet studio securitati omnium prospicere, impendentem tempestatem summa ope et celeritate propulsandam miro animorum consensu decrevit. Haec Praefecti cura et diligentia, hoc Patrum consultum, quanta saluti fuerit universae provinciae, paullo post cognitum est, quum, opere vix absoluto, sub initium anni 1791. maxima post hominum memoriam eluvio prorupisset, quae adjacentes terras omnes operiret ac devastaret, nostrae provinciae munimentis repercussa cederet.

Plurane, Cives, desideratis argumenta, unde Praefecti prudentia atque industria eluceat? Exempla sunt in promptu, copiosa illa atque illustria, diversi etiam generis. Reddidit, ut e multis unum alterumque referam, insulae *Novi Operis (Neuwerk)* publicum cultum sacro-

*) Consularis ipse praedicabat, quam utilia sibi fuerint in difficillimo opere consilia Viri Celeberrimi *R. Woltmanni*, quo hydrotechnicae peritiorem haud facile inter nos reperiri quemquam, et scripta ejus et facta demonstrant.

rum multo ante abolitum; cogitavit de aperiendis scholis popularibus, quibus pagana juvenus melius erudiretur; tribuendum destinavit earum magistris paullo lautius emolumentum, discentium coetibus honestiorem locum. Idem medicam provinciae disciplinam ita emendavit, ut et remedium praeparatio et aegrotantium curatio viris arte peritioribus permitteretur; sedulo quoque cavit, ne morborum contagiis late tum grassantibus nostri etiam fines inficerentur. Accedit, quod illius regionis terminos emendandos et describendos curavit, ne locus relinqueretur vel civium litibus vel finitimorum querelis. Inito denique provincialium numero *) censum instituit, aequitate tanta, ut nemo eum acerbitatis, ne dicam, injustitiae accusaret, multi etiam lenitatem atque abstinentiam ejus admirarentur. O praeclarum Praefecti exemplum, quod tanquam speculum inspicere debent, qui reipublicae aliquando praefuturi, non sibi solis, sed in commune, ut debent, prodesse volunt!

Quid praeterea dicam de singulari ejus in omnes comitate, qua summi, qua infimi ordinis hominibus sermones moresque

*) Numerus erat *ter mille sexcentorum* anno 1789. —

In his aliisque rebus gerendis Consularis non sine grati animi significatione commemorare solebat officia Viri, scribendo agendoque de nostratibus egregie meriti, *Jo. Theod. Reinke*, et nonnullorum ejus discipulorum, quos nunquam oblituros spero, quantum disciplinae ejus debeant.

suos accommodare studuit? Ut gravis et serius in negotiis, ut capti semel consilii tenax, ita in remissione jucundus, et salva dignitate obsequiosus, procul aberat ab imperiosa eorum superbia, qui nil nisi minas jactant, leges dictitant; procul etiam a levitate eorum, qui popularem auram captantes, imperitae multitudinis blanditiis pascuntur; procul denique a stultitia istorum, qui, temporariam imperandi auctoritatem nacti, magnifice incedunt, quasi ipsorum supercilio summa res publica sustineatur.

Exacto tandem sexennio legitimo, Praefecturam deposuit, dubium, majore nominis celebritate, an acriore animi sollicitudine. Reliquit enim provinciam a Franco-gallis occupatam, qui quidem factae irruptionis causam dictitabant hanc, ut Anglos eorumque naves arcerent, revera autem, quod eventus declaravit, mercaturae eversionem nostrarumque rerum ruinam animoolvebant. At cedendum armis illo tempore erat, bene excipiendus hostis, patienter ferenda clades, melioris fortunae spe nitendum! Quorsum autem delabitur oratio? Evagatur animus recordatione sensuque malorum, quae insecuta sunt. Revertor ad propositum.

Redux in urbem et Patrum consilio redditus, recepit gubernacula reipublicae, jam tum exterarum rerum turbis temporumque procellis exagitatae. Nova jam studia,

novae curae : a quibus quantum temporis habebat vacuum, assidue consumebat legendis libris adhuc sepositis, quippe cum literis, ut agebat, in gratiam rediturus. Mox anno 1798. ad principem in Senatu locum, hoc est, ad *Consulatum* promotus, auctorem actoremque se praebuit multorum pro re publica negotiorum.

Vidimus eum curatorem *nosocomii* in suburbio, quod a *D. Georgio* nomen habet: quo in munere primus omnium, quod scio, sapienter instituit, ut sepulturae publicae locus extra aedis vicique ambitum destinaretur; faciendum etiam curavit, ut liber aëri meatus per aedis spatia pateret, adhibita levi quadam machinatione, quam et aliis locis frequenter repetitam novimus. Qua porro humanitate curam gesserit *hospitii orphanis alendis*, nulla testatior est memoria, quam quod operam dedit, ut divitum largitionibus vel hereditatibus annui reditus augerentur, utque juvenus, si fieri posset, melius earum rerum scientia institueretur, in quibus esset praeparatio ad honestum quodvis vitae genus. Quid praeterea dicam de ejus opera in sustentanda tenuitate aliorum *hominum egenorum senumque*, qui ejus curae fideique publice deman- dati erant? Factus natusque ad benefaciendum, dando, suadendo, agendo sublevavit inopes, solatus est afflictos, erexit jacentes. Easdem multorum laudes gratesque au-

divimus, quum de *coenobio D. Joannis*, de *ecclesia Michaëlitana*, de *aedicula D. Gertrudis*, de aliis hujus civitatis institutis bene merendi facultas ei obtigisset. Quid plura? Eadem ubique conspiciebatur hominis industria, idem animi morumque tenor. Quum administraret *saltus pagosque silvestres*, quis fuit unquam vigilantior in cavendis eorum incommodis? Quum praeesset *summae rerum militarium*, quid poterat esse lenius imperio ejus? quid, si res postularet, gravius? Sic sibi constare sapientem decebat in omnibus officii partibus atque in utraque fortuna.

Agnoscetis demum, Cives, consulem vestrum, si, quae comperta mihi atque explorata sunt, haec ejus facta et dicta legeritis:

Pridie funesti illius diei, quam Francogalli urbem nostram recuperarunt, quum omnes boni cives de sua aliorumque vita contremiscerent, amicorum quidam convenit Lienavium, orans atque obtestans, ne maneret in urbe saevitiae offensi hostis exposita. At ille: *ego vero, inquit, maneo, quidquid ausurus sit hostis; consul si fugiat, quis tandem civibus adsit? juvenes periere multi nostra pro causa: qua si ceciderimus cuncti, vitam non curo senex!*

Idem quum patronus coenobii D. Joannis constitutus esset, accidit*), ut centurio quidam, natione Francogallus; contra leges paullo ante promulgatas venatum iret in arvis territorii coenobialis. In facto deprehensum habituque civili indutum rustici, clientes patroni, armis exuunt et male mulcatum dimittunt. Paucis diebus interjectis iudicium militare instruitur; atrocissimi facinoris nomine accusantur rustici; postulatur et Consul, cujus in domo deposita essent venatoris arma. Venit in iudicium vir gravis et annis et meritis: stat reus coram iudice peregrino, stat septuagenarius coram milite in tribunali sedente. Lectis, quae crimini darentur, altum primo silentium fuit; tum suam et clientum causam ipse agere coepit, vultu adversus metum firmato, tanta vocis constantia animique tranquillitate, tanta argumentorum vi et gravitate, ut non suum, sed alienum tantummodo periculum defendere videretur, ipsosque istorum iudicum animos adeo commoveret percelleretque, ut, oratoris innocentia agnita, ipsum absolutum dimitterent, clientes poena haud ita gravi afficerent.

Hanc primam bonae causae victoriam quamquam Consuli cives ex animo gratulabantur, non tamen diuturna fuit ejus laetitia. Vidit enim turbinem patriae in dies

*) Accidit mense Maio anni 1811. quo tempore leges Hamburgenses adhuc valebant, abrogatae demum d. 12. Augusti ejusdem anni.

augescentem; prospexit impendentem tempestatem formi-
dolôsissimi temporis, quo ipsa libertas rei publicae nostrae
corrueret. Hae curae angebant, hae sollicitudines ver-
sabant ac dilacerabant pectus viri in libertate nati. Ah,
quoties illo tempore secretis sermonibus conquesti sumus
de iniqua sorte et CONSULUM et PATRUM omnium, qui
odiosissimis negotiis districti, conflictarentur infinitis mo-
lestiis rerum longe difficillimarum! Concussa tandem pro-
strataque libertate publica, Noster privatus domi se con-
tinuit, unice indulgens bonarum literarum amori, quarum
ex usu solatia peteret, semper tamen paratissimus ad
calamitatem civium, si posset, minuendam. Itaque omnibus,
qui aliqua necessitate premerentur, patebat ejus benigni-
tas, cujus haud facile quisquam frustra imploravit auxi-
lium: nec aliud magis videbatur dolere, quam quod animi
voluntatisque hujus prolixitati pares fortunae non contigissent.

Communibus malis nostris finem dedit Deus. Refulsit al-
mae libertatis sidus. Discussam vidimus temporum caliginem.
Tantae rei admiratione NOSTER primo defixus, mox effusus
est in laudes divinae benignitatis, cujus documenta essemus.

Repetito consulatu, quid CONSUL voluerit, quid
Senatus fecerit, si demonstrare instituerem, tempus me
deficeret citius quam oratio. Magnum enim et diuturnum
incendium in re publica saevisse videbatur, cujus vi omnia

prostrata, diruta, absumpta essent: adeo belli furor diurnitate irritatus infestarat fines et vicinos et remotos! Jam vero mala quis enumeret, quibus medendum fuerit? Colligendae erant vires residuae; fulcienda, quae lababant; erigenda, quae corruerant; dolorum, curarum materies ubique minuenda, tollenda. His igitur negotiis ad publicam utilitatem pertinentibus insudarunt Patres; iisdem operam navavit Consul noster, atque ita navavit; ut cura ejus quum alias res multas, tum illud etiam complecteretur, quod ad aëris salubritatem in vicinia urbis augendam, ad tegendam teterrimae vastitatis faciem, ad jucunditatem vitae quodammodo revocandam faceret. Hinc illa loca suburbana, arboribus magno coëmtis ipsius sumptibus consita; hinc illae viae publicae, vel hostium vi dirutae, vel stagnantibus aquis interfusae, ipsius opera et liberalitate nunc munitae atque expeditae; hinc alia praeclare facta, quorum laudes ad omnium scientiam propagari noluit. Ne igitur ego sim intempestivus eorum praeco, et facere sustineam Viro mortuo, quod vivus nec probasset nec permisisset!

Haec tamen pietas, quae gratum animum vix sinit esse mutum atque infantem, vincat ita, ut memor sit summae ejus modestiae, quae nec ipsa ad laudem referebat, si quid benefecisset, nec ab aliis referri volebat. Ipsius vitae mortisque suae cohonestandae causa quidquam fieri vetuit, in quo aut

aliqua vanitatis species appareret, aut laudum suarum ostentatio quaesita videretur.

Quamquam animus refugit commemorare talis Viri discessum e vita, juvat tamen meminisse, quantam vim in extremo vitae actu pietas in Deum a teneris suscepta et conscientia vitae bene actae habuerit. Mortis causam maxime attulisse videtur imbecillitas senilis, quam et laborum per omnem vitam exanclatorum magnitudo atque assiduitas auxerat, et debilitas nervorum jam a puero contracta acceleraverat. Hanc imbecillitatem quum summa contentione quam diutissime vincere nisus esset, sensit paullatim ita deficere corporis vires, ut tribus ante obitum mensibus se in otium honestum, tanquam in portum tranquillitatis, reciperet. Accivit unum ex artis medicae apud nos principibus, J. H. CHAUFÉPIÉUM, D. cujus tamen consilia et remedia omnia effectu caruere. Mortem appropinquantem placidus et bene animo compositus excepit. Finem dolorum et vitae fecit gravis hydrops pectoris die 5. Junii 1816. Vixit annos septuaginta sex et septem menses; sed vivet porro et vigebit memoria meritorum ejus, quoad suus virtuti constabit honor. Mortuum luctu et lacrymis prosecuta est magna hominum frequentia: unus erat omnium animus, una mens, oculis, vultu, voce lugentium ingentem jacturam, quam in hoc Viro fecissent et consanguinei amicique et universa Hamburgensium civitas.
